

CSICSAY ALAJOS

HÁNY VILÁGUNK VAN VALÓJÁBAN?

A címben feltett kérdésre azt a tömör választ kellene adnunk, hogy csak egy. Ugyanis minden biológiai egyednek, így az embernek is csupán egy élete van, s ezt fizikailag, itt, a Földön kénytelen leélni. Tehát nem lehet egynél több világa senki-nek és semminek sem. Azonban e kijelentés nem olyan egyértelmű, mint amilyennek látszik. Mindenekelőtt azért nem, mert a különböző kultúrákhoz és vallásokhoz tartozó embereknek, népeknek, népcsoportoknak (az emberi populáció túlnyomó többségének) a lelki világát mélyen áthatja a túlvilági életben – egyrészt a lélek halhatatlanságában, másrészt a *reinkarnációban* (lélekvándorlásban) – való hit, amit nem csupán illik, hanem minden (demokratikus) állam törvényeinek értelmében kötelező tiszteletben tartani. Meg persze azoknak a meggyőződését is, akik más vallási normákhoz vagy nem felekezeti elvárásokhoz alkalmazkodva alkotnak véleményt a világról. Ám ha tovább firtatjuk a problémát, rájövünk, hogy végeredményben egynél jóval több világa van mindenkinek. Hogy lehetséges ez, kérdezhetnénk. Ha mélyebben belegondolunk, könnyen kiderül. Tagadhatatlan, hogy a Földet mint a Nap körül keringő egyik bolygót, ahogy említettem, eleve *világnak* szokás nevezni, s nekünk e planéta jelenti a világot, sőt az otthonunkat is. Azonban immár a nyolc milliárd lélekszámot meghaladó emberiség kisebb-nagyobb csoportjai (közösségei) homlokegyenest eltérő éghajlati, gazdasági, politikai, kulturális, összefoglalva: más-más természeti és társadalmi körülmények között élnek rajta. Ráadásul ma már az emberek nagy része nem is abban a miliőben éli le az életét, amelybe beleszületett. De ha még ott marad is, ahol a világra jött, élete folyamán, sokoldalú tevékenysége által, folyvást más-más szituációba kerül, miáltal ugyancsak eltérő világokba kell beleélnie magát. Valószínűleg ez lehet az oka annak, hogy nyelvünkben (minden emberi nyelvben) a *világ* szó már ősidők óta jelen van, és más szavakkal, fogalmakkal összefüggésben, tartalmilag igencsak gazdaggá, sokszínűvé tette a fogalomvilágunkat. Mindezek alapján elképesztően sok világ vesz körül bennünket. Valójában magunk sem tudjuk, hogy mennyi.

Mi, emberek, hajlamosak vagyunk rá, hogy kizárólag fajunk, a *Homo sapiens* életkörülményei szempontjából próbáljuk meghatározni a lehetséges világok mennyiségét és milyenségét. Igaz, hogy mi, emberek, az utóbbi pár millió év lepergése során csekély számú – végül egyetlen – fajjá zsugorodtunk össze, miközben organizmusunk, kiváltképpen a központi idegrendszerünk felépítése, az összes élőlény közül a legbonyolultabbá vált. Ennek köszönhetően nagyfokú lett a leleményességünk. Ezért sikerülhetett egyedül nekünk benépesítenünk az egész földgolyót. Valószínűleg a mi nukleinsavaink (génjeink) is arra törekedtek, és nyilván ma is ezt teszik, hogy az evolúció szabályaihoz alkalmazkodva, más fajokhoz hasonlóan, új fajokat alakítsanak ki, de a mi esetünkben – feltehetően időhiány miatt – mintha megtorpantak volna a rasszoknál. A különböző rasszokhoz tartozó népcsoportok örökletes, külső vonásai sokakat sokáig megtévesztettek. Még ma is rengeteg gondot okoz a mesterségesen szított, lappangva izzó fajelméletek itt-ott történő fellángolása. Nem lehet kétséges, hogy ehhez nemcsak a bőrszín, az arcvonások különbözősége járul hozzá, hanem az egymástól eltérő életfelté-

| Kép: <https://www.freepik.com>

telek által kiváltott beidegződések; a más-más szerkezetű nyelvek, és végső soron a rájuk épülő különböző kultúráknak a kialakulása. És amire nem gondolunk, hogy az általunk egységesnek vélt világ sokféle érzékelést, észlelést és érzetet vált ki bennünk. Ráadásul ezek nem kizárólag fajspecifikusak. Embernél, állatnál egyedenként – néha csak enyhén, de legtöbbször lényegesen – eltérnek egymástól. Ebből adódnak a fajok közötti kollíziók. Az emberek közötti érdek- és nézeteltérések gyakran veszekedésekbe, tettegességekbe, sőt még hadakozásokba is torkollhatnak. Ezek szintén a világainkhoz tartoznának? Azt kell mondanunk, hogy is, mert ezek nyilvánulnak meg látványosan. És nemcsak az embernél. Azonban sokkal több világ van, ahány élőlény él és élt valaha a Földön, mert számtalan olyan világ is létezik, amelyik nem él, és akkor is lenne, ha az emberi faj sohasem fejlődött volna ki. Például világoknak nevezzük a kémiai elemek összességét, a belőlük felépülő vegyületeket, (kristályos) ásványokat és kőzeteket. Aztán az olyan dolgokat is a világok közé soroljuk, mint a gondolatainkban, képzeletünkben, egyszerűen a pszichénkben lejátszódó folyamatokat. Túlbonolyítanánk a dolgokat, ha ezeket most megpróbálnánk részletezni, netán rendszerekbe sorolni, bár ezt egyes tudományok már régen megtették.

Egyelőre maradjunk az élőlényeknél, melyek mindegyikének egymástól eltérő rengeteg világa létezhet. Szövevényesebbé teszi a dolgokat, hogy minden fajra jellemző egy összetett világ, melyben ő, illetve a populációja él. Ezt az összetettséget az adja, hogy minden élő faj (még az emberé is) más fajokkal együtt alkot egymástól függő élettársulásokat, azaz *biocönózisokat*. Minden élőhelynek, szaknyelven *biotóp*nak, megvan a folyton változó szerkezetű, de általában rá jellemző ökoszisztémája, magyarul, (élő)világa. Hogy példákat említsek, más-más az erdők, mezők, vizek, rétek, dombok, laposok stb. világa. A későbbiekben majd alaposabban szemügyre vesszük őket.

Ez a sokszínű, tarka mozaikkép egyetlen világgá áll össze, amelyet, mint fentebb említettem, minden élő faj és egyes fajokhoz tartozó egyedek a maguk sajátos érzékszerveikkel érzékelnek, a magasabb rendűek még más-más módon is érzékelnek, esetleg értelmeznek.

Már jó régen tudjuk, hogy az emberhez hasonlóan az állatoknak is vannak érzelmeik, sőt különböző szintű értelmi képességekkel is rendelkeznek. Ki tudná megmondani, ezek mely földtörténeti korban, melyik rendszertani csoportnál jelentek meg először... Érzékszerveik (receptoraik) már az egysejtűeknek – például a papucsállatkáknak (*Paramecium*oknak) – is vannak. Sőt, az is megfigyelhető, hogy emlékező, azaz tanulási adottságaik, vagy tán még képességeik is vannak. Ha bebizonyosodik, hogy ez igaz, akkor a többi prokariótának is kell, hogy legyen ilyenje. Egyszerű logikai következtetés irányítja a figyelmet arra, hogy semmilyen élőlény sem maradhatna életben (még a vírusok sem), ha nem lennének képesek alkalmazkodni azokhoz a körülményekhez, amelyek számukra lehetővé teszik az életben maradáást, a reprodukciót, sőt a mutálódást is. Épp ennek lehetünk manapság a tanúi.

Az emberek kezdetől fogva arra törekszene, hogy minél jobban megismerjék az élővilágot. Ma már azt is tudni vélik, hány faj él és élt valaha a Földön. Nem véletlen, hogy legtöbbet az állatokról tudtak meg. Már csak azért is, mert a viselkedésükkel, ami sok esetben nagyon hasonlít az emberéhez, magukra vonták a figyelmet. A növényeket viszont amolyan passzív lényeknek tekintették, amelyek bár élnek, de érzékszervek híján nem éreznek semmit sem. Mindazonáltal nagyon hasznosak, mert egyes fajaik mind az állatokat, mind az embereket ellátják táplálékkal. Másokból menedéket lehetett építeni, sőt némelyikük még a betegségek gyógyítására is alkalmasak. Ha ellenség tört rájuk, a sűrű növényzet közé el lehetett rejtőzni. Szinte törvényszerű, hogy a növényvilág a maga változatosságával és a titokzatosságával elsődleges befolyással bírt az ember lelkivilágának a kialakulására és fejlődésére.

Hosszú időnek kellett eltelnie, mire rájöttek, hogy a növények egyfajta csapdát jelentenek a Napból érkező éltető energiának a lekötésére, amit bonyolult biokémiai folyamatok révén, többszörösen átalakítanak, azt is mondhatnánk, feldolgoznak, és továbbadnak a többi élőlénynek. Ezáltal váltak a táplálékláncok, illetve a Föld táplálékhálózatainak az alapjaivá.

| Kép: <https://www.freepik.com>